

การประเมินศักยภาพชุมชนและแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งบ้านห้วยโจ้ใต้  
ตำบลแม่ข้า อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

An Assessment of Community Potential and Strategic Development  
Directions Toward a Strong Community of Ban Huai Cho Tai, Mae Kha  
Subdistrict, Fang District, Chiang Mai Province

วัชรพงษ์ ทรงทวี รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย\* ผานิตย์ นาขยัน ประมินทร์ นาระทะ และ ปภพ จีรัตน์

Wacharaphong Songtawee, Ratchanon Somboonchai\*, Phanit Nakayan

Porramin Narata and Papob Jeerat

คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

Faculty of Agriculture Production, Maejo University, Chiang Mai 50290, Thailand

\*Corresponding author: E-mail: boonchai\_26@hotmail.com

(Received: September 10, 2025; Revised: November 11, 2025; Accepted: December 16, 2025)

**Abstract:** The objectives of this study were: 1) to assess the potential of the community and 2) to study guidelines for development toward community empowerment in Ban Huai Cho Tai, Mae Kha Subdistrict, Fang District, Chiang Mai Province. The research population consisted of 206 household representatives, with a purposive sampling of 40 participants. Data were collected through questionnaires and focus group discussions. Data were analyzed using mean values, standard deviations, and content analysis. The findings revealed that community potential in four dimensions was assessed as follows: community administration and management were at the highest level, with a mean of 4.45; local wisdom was at a good level, with a mean of 3.98; livability was also at a good level, with a mean of 3.96; and income generation and employment were at a good level, with a mean of 3.51. Approaches to strengthening the community included: promoting the conversion of organic waste into compost for agricultural use; encouraging organic farming to create added value; upgrading local products in terms of both quality and marketing to enhance the grassroots economy; integrating technology through online platforms and modern innovations accessible to community members; and accelerating the transfer of local wisdom from the elderly to younger generations through community learning centers.

**Keywords:** Community potential, community empowerment, Ban Huai Cho Tai community

**บทคัดย่อ:** การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินศักยภาพของชุมชน และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งบ้านห้วยโจ้ใต้ ตำบลแม่ข้า อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรในการวิจัยคือตัวแทนครัวเรือน จำนวน 206 คน และกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 40 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยการประเมินศักยภาพชุมชน 4 ด้าน พบว่า ด้านการบริหารและการจัดการชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.45 รองลงมาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับดี ด้วยค่าเฉลี่ย 3.98 ด้านความน่าอยู่ระดับดี ด้วยค่าเฉลี่ย 3.96 และด้านการเพิ่มรายได้และการมีงานทำ ระดับดี ด้วยค่าเฉลี่ย 3.51 แนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง ควรส่งเสริมการ

นำขยะปฏิกูลทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่อใช้ในการเกษตร และส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม การยกระดับผลิตภัณฑ์ทั้งด้านคุณภาพและการตลาดเพื่อเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน การนำเทคโนโลยีเข้าสู่ระบบออนไลน์ หรือผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ประชาชนเข้าถึงง่าย เร่งพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้สูงอายุ ไปยังกลุ่มคนรุ่นผ่านศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน

**คำสำคัญ:** ศักยภาพชุมชน ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนบ้านห้วยใจใต้

## คำนำ

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โลกเกิดการพัฒนายู่ตลอดเวลาภายใต้กระแสการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม คนในชุมชนมีพื้นฐานการผลิตทางการเกษตร แต่ขาดต้นทุนทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยในการผลิต ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางสังคม ที่นำไปสู่ปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาที่ดีขึ้น (Phanthali, 2020) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) มีทิศทางการพัฒนาให้ประเทศไทยก้าวข้ามความท้าทาย เพื่อให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (Office of the National Economics and Social Development Council, 2022) ดังจะเห็นได้ว่าการพัฒนามีความสำคัญต่อการพัฒนาของบุคคล สังคม และประเทศชาติ ที่จะนำไปสู่ความมั่นคง สุข และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะระดับชุมชนที่เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับสังคม การพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก (Pornsuttichaipong *et al.*, 2022) นอกจากนี้ชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้นั้น ต้องมีการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นกลุ่ม มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีจิตสำนึกของการพึ่งพาตนเอง มีความรัก ความอาทรห่วงใย มีความรู้ เพื่อค้นหาทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

ตนเองและชุมชน (Phetlomthong *et al.*, 2021) ดังที่ Wongcha-um (2011) ได้รายงานไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งเป็นการพัฒนาจากฐานราก หลักคิดสำคัญคือการพัฒนาจากหน่วยเล็ก ๆ โดยเริ่มที่ครอบครัว ชุมชนให้มีความเข้มแข็ง รู้จักพึ่งพาตนเองได้ และขยายความเข้มแข็งออกไปในหน่วยของสังคมที่ใหญ่ขึ้น มีการรวมตัวเป็นประชาคม การประเพณีชุมชนเป็นกระบวนการเพื่อค้นหาจุดแข็ง ความต้องการ และความท้าทายของชุมชน เพื่อจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนา โดยจะดำเนินการตั้งแต่ช่วงแรกของการพัฒนา หาแนวร่วมเพื่อทำความเข้าใจชุมชนให้ดียิ่งขึ้น และตัดสินใจว่า แนวร่วมจะจัดการกับข้อกักรงต่าง ๆ ได้ดีที่สุดในอย่างไร (Butterfoss, 2007)

ชุมชนบ้านห้วยใจ ตำบลแม่ข่า อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีที่ตั้งระหว่างบริเวณเขตเมืองและชนบท มีการผสมผสานของการพัฒนาพื้นที่และสภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่หลากหลาย เป็นชุมชนมีการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้นำ ผู้สูงอายุ รวมถึงการตระหนักต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่การพัฒนายังไม่ถึงเป้าหมาย ผู้นำและคนในชุมชน จึงหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อยกระดับให้เป็นชุมชนพึ่งพาตนเอง จึงได้นำกรอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งมาเป็นแนวทางในการพัฒนา จำเป็นต้องมีการประเมินชุมชนของตนเอง เพื่อให้เห็นถึงช่องว่างหรือจุดที่นำไปสู่การพัฒนา ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อประเมินศักยภาพของชุมชน และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งบ้าน ห้วยใจใต้ ตำบลแม่ข่า อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

## อุปกรณ์และวิธีการ

### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพประชากรในการวิจัยคือ ตัวแทนครัวเรือนจำนวน 206 คน เพื่อทำการประเมินศักยภาพชุมชนและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน โดยเลือกแบบเจาะจงเพื่อศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินศักยภาพชุมชนตามกรอบแนวทางการประเมินชุมชนเข้มแข็ง โดยแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนด้านความน่าอยู่ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมในชุมชน ความปลอดภัยในชุมชน ระเบียบวินัยในชุมชน และคุณภาพชีวิตในชุมชน เป็นคำถามปลายปิด 5 ระดับ ส่วนที่ 2 เป็นแบบเพื่อประเมินศักยภาพชุมชนด้านการบริหารจัดการชุมชนที่ดี ประกอบด้วย การมีประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาระบบข้อมูล และการติดตามประเมินผล เป็นคำถามแบบปลายปิด 5 ระดับ ส่วนที่ 3 เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนด้านการเพิ่มรายได้และการมีงานทำ ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของชุมชน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเชื่อมโยง เป็นคำถามแบบปลายปิด 5 ระดับ และส่วนที่ 4 เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน การสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การรักษาวินัยธรรมและความเป็นไทย และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน เป็นคำถามแบบปลายปิด 5 ระดับ แบบสอบถามนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขา ได้แก่ สาขาด้านการพัฒนาชนบทและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สาขาด้านการพัฒนาสังคม และสาขาด้านการพัฒนาและส่งเสริมการเกษตร โดยทำการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78 และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ตามประเด็นข้อคำถามการวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง

### การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินศักยภาพชุมชนและแนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2) ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเพื่อประเมินศักยภาพชุมชนตามกรอบแนวทางการประเมินชุมชนเข้มแข็ง รวมถึงประเด็นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการค้นหาการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง

3) การจัดสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่อเปิดเวทีให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้เลือกมา ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนทุกกลุ่มวัยและกลุ่มอาชีพ จำนวน 40 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ประธานชมรมผู้สูงอายุ ประธานกลุ่มแม่บ้าน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ประธานชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ประธานคณะกรรมการประปาหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มเยาวชนเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง

4) รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล

### การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินศักยภาพชุมชนตามกรอบแนวทางการประเมินชุมชนเข้มแข็ง ใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดช่วงระดับคะแนนการประเมิน (Sirivan, 2008) ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 แปลความหมายว่า น้อยที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 แปล  
ความหมายว่า น้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 แปล  
ความหมายว่า ปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 แปล  
ความหมายว่า มาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 แปล  
ความหมายว่า มากที่สุด

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้  
การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แบบสรุป  
ความ (summative content analysis) และนำเสนอ  
ผลการวิเคราะห์ในรูปแบบอธิบายผลลัพธ์ที่ได้จากการ  
วิเคราะห์อย่างละเอียด โดยมีการจัดลำดับเนื้อหาตาม  
หัวข้อหรือประเด็นที่ค้นพบ

## ผลการศึกษา

1. ผลการประเมินศักยภาพชุมชนที่  
กำหนดกรอบการประเมินไว้ 4 ด้าน ได้แก่  
1) ด้านความน่าอยู่ 2) ด้านการบริหารและการจัดการ  
ชุมชนที่ดี 3) ด้านการเพิ่มรายได้และการมีงานทำ และ  
4) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การประเมิน  
ศักยภาพชุมชน โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้านมีค่าเฉลี่ย  
3.99 อยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริหารและการ  
จัดการที่ดีมีค่าเฉลี่ยสูงสุดด้วยค่าเฉลี่ย 4.45 อยู่ใน  
ระดับมากที่สุด รองลงมาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น  
ค่าเฉลี่ย 3.98 ตามด้วยด้านความน่าอยู่ ค่าเฉลี่ย 3.96  
และ ด้านการเพิ่มรายได้และการมีงานทำ ค่าเฉลี่ย  
3.59 อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน ดัง Table 1

**Table 1.** Evaluation of community potential

(N = 206)

| Items                               | Mean | S.D.  | Interpretation |
|-------------------------------------|------|-------|----------------|
| 1) Administration and management    | 4.45 | 0.720 | Highest        |
| 2) Local wisdom                     | 3.98 | 0.892 | High           |
| 3) Livability                       | 3.96 | 0.952 | High           |
| 4) Increasing income and employment | 3.59 | 1.090 | High           |
| Average                             | 3.99 | 0.913 | High           |

จาก Table 1 ผลการประเมินจำแนกราย  
ด้านย่อยมี ดังนี้

1.1 ด้านความน่าอยู่ จำแนกเป็น 4 ด้าน  
ย่อย พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับที่มาก โดยมีด้านการมี  
ระเบียบวินัยของชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.20 ซึ่ง  
ชุมชนมีการจัดตั้งกฎระเบียบเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติ  
ร่วมกัน และคนในชุมชนมีการเคารพและปฏิบัติ  
ตามกฎหมายข้อบังคับของหมู่บ้าน ด้านคุณภาพชีวิต  
มีค่าเฉลี่ย 4.04 ซึ่งในชุมชนมีอาสาศักดิ์ราธรรณสุข  
(อสม.) ดูแลด้านสุขภาพ รวมถึงมีหน่วยงานด้าน  
สาธารณสุขเข้ามาดูแลสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ แต่การ  
ดูแลสุขภาพให้กับผู้คนในชุมชนยังไม่ทั่วถึง  
รวมถึงยังไม่มีสถานศึกษาประจำหมู่บ้าน ด้าน

สิ่งแวดล้อมชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.88 ทั้งนี้พบว่า ชุมชนมี  
การอนุรักษ์คัดแยกขยะและไม่เผาขยะปฏิภูลต่าง ๆ  
รวมถึงการมีนโยบายให้ในแต่ละครัวเรือนดูแลรักษา  
ความสะอาดในบริเวณบ้านและหน้าบ้านอย่าง  
สม่ำเสมอ ในขณะที่การนำเศษใบไม้ มูลสัตว์ต่าง ๆ  
มาทำปุ๋ยหมักใช้ในชุมชนยังมีการปฏิบัติที่น้อย และ  
ด้านความปลอดภัยในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.70 โดย  
ชุมชนมีชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้านที่ทำ  
หน้าที่ออกตรวจและให้ ความช่วยเหลือคนในชุมชน  
ให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แต่ยังคงขาด  
การติดตั้งกล้องวงจรปิด และการเฝ้าระวังปัญหา ยา  
เสพติดของกลุ่มเด็กและเยาวชน ดัง Table 2

Table 2. Livability

(N = 206)

| Items              | Mean | S.D.  | Interpretation |
|--------------------|------|-------|----------------|
| 1) Discipline      | 4.20 | 0.830 | High           |
| 2) Quality of life | 4.04 | 0.934 | High           |
| 3) Environmental   | 3.88 | 1.013 | High           |
| 4) Security        | 3.70 | 1.038 | High           |

1.2 ด้านการบริหารและการจัดการชุมชนพบว่า ทั้ง 4 ด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 4.56 ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการของชุมชนจะจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านที่จะทำหน้าที่ร่วมกัน มีการชี้แจงระบบการเงินและบัญชีของชุมชนให้ที่ประชุมรับทราบอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการตรวจสอบระบบบัญชีและการดำเนินงานอื่น ๆ ของชุมชนคอยกำกับดูแลร่วมอยู่ด้วย ทำให้การบริหารและการจัดการชุมชนจึงมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยค่าเฉลี่ย 4.46 ซึ่งการ

ประชาคมภายในหมู่บ้านกับการดำเนินงานของหมู่บ้าน จะเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานต่าง ๆ ตามด้วยการติดตามประเมิน ค่าเฉลี่ย 4.41 โดยชุมชนจะมีคณะกรรมการติดตามประเมินผลการดำเนินงานผ่านระบบการประชุมของหมู่บ้าน และมีการนำผลจากการประเมินไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา และการพัฒนาระบบข้อมูลของชุมชนด้วย ค่าเฉลี่ย 4.36 โดยชุมชนจะมีตัวแทนทำหน้าที่ในการดูแลและจัดเก็บข้อมูลรวมถึงเอกสารที่สำคัญต่าง ๆ ของหมู่บ้าน รวมถึงการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ ดัง Table 3

Table 3. Administration and Management

(N = 206)

| Items                        | Mean | S.D.  | Interpretation |
|------------------------------|------|-------|----------------|
| 1) Transparency              | 4.56 | 0.600 | Highest        |
| 2) Participation             | 4.46 | 0.662 | Highest        |
| 3) Monitoring and evaluation | 4.41 | 0.742 | Highest        |
| 4) Data based system         | 4.36 | 0.877 | Highest        |

1.3 ด้านการเพิ่มรายได้และการมีงานทำของชุมชน จำแนกเป็น 3 ด้าน พบว่า มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาและเชื่อมโยงชนบท/เมือง อยู่ในระดับที่มาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.97 เนื่องจากชุมชนมีเครือข่ายสารสนเทศที่ครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน และนำมาใช้ในการสื่อสารและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับตำบลและระดับอำเภอ รองลงมาด้านเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอยู่ในระดับดี ด้วยค่าเฉลี่ย 3.68 เนื่องจากกลุ่มคนในวัยทำงานมีงานทำและมั่นคง มีกองทุนของหมู่บ้านให้

สวัสดิการและช่วยเหลือด้านการเงินอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการก่อตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ อย่างเป็นทางการและ ไม่ทางการ ดังนั้นจึงทำให้คนในวัยกลางคนมีงานทำและมั่นคง ด้านการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อนำไปสู่ตลาดต่าง ๆ พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.13 โดยแสดงให้เห็นว่าชุมชนยังต้องการการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้ได้มาตรฐาน และปรับตัวเพื่อให้ได้มาตรฐานที่เหมาะสมสำหรับความต้องการการตลาดในระดับที่กว้างขึ้น ดัง Table 4

Table 4. Increasing income and Employment

(N = 206)

| Items                                  | Mean | S.D.  | Interpretation |
|----------------------------------------|------|-------|----------------|
| 1) Information technology connectivity | 3.97 | 0.939 | High           |
| 2) Local economy                       | 3.68 | 1.008 | High           |
| 3) Products quality                    | 3.13 | 0.322 | Moderate       |

1.4 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกออกเป็น 4 ด้าน พบว่า การตระหนักต่อวัฒนธรรมและความเป็นไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.55 เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีการจัดกิจกรรมประเพณีทางด้านศาสนาบ่อยครั้ง และแต่งกายตามวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการมีประเพณีทางความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงทำให้เกิดความเกรงกลัวและให้ความเคารพ และมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิต ด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.92 โดยส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ทั้งด้านการสร้างอาชีพด้าน

การเกษตร และการทำระบบบัญชีครัวเรือนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกอย่างสม่ำเสมอด้านสังคมความรู้และการสร้างมูลค่าเพิ่มอยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.83 โดยชุมชนมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตเพื่อก่อให้เกิดรายได้กับครัวเรือน โดยอยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองและด้านการมีภูมิคุ้มกันอยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.62 ซึ่งแต่ละครัวเรือนจะมีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภค ทำให้ลดรายจ่ายของครัวเรือนและมีความปลอดภัยต่อการบริโภค แต่ทั้งนี้ยังพบว่าด้านเงินออม การทำบัญชีครัวเรือน อยู่ในระดับที่น้อย และยังพบว่าบางครัวเรือนมีการดื่มสุราและยาเสพติด ดัง Table 5

Table 5. Local wisdom

(N = 206)

| Items                                | Mean | S.D.  | Interpretation |
|--------------------------------------|------|-------|----------------|
| 1. Cultural and Thai preservation    | 4.55 | 0.640 | Highest        |
| 2. Learning process                  | 3.92 | 0.935 | High           |
| 3. Knowledge society and value added | 3.83 | 0.909 | High           |
| 4. Immunity                          | 3.62 | 1.085 | High           |

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งตามกรอบการประเมินไว้ 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง ด้านความน่าอยู่ พบว่า พื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมความน่าอยู่ ผู้คนในชุมชนบ้านห้วยโจ้ได้ ได้แก่ ความมีระเบียบวินัยของคนในชุมชน มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เพียงพอ รองรับทั้งการอุปโภค บริโภค และเกษตรกรรม ระบบสาธารณสุขปลอดภัยพื้นฐานตลอดจนชุมชนมีวิถีชีวิต

เรียบง่าย ผู้คนมีความเป็นกันเอง เกื้อกูลกัน แต่ยังมีประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้ยกระดับขึ้นไปอีกให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมในการดูแลและฟื้นฟูสภาพแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว การปรับปรุงภูมิทัศน์และสถานที่สาธารณะให้สะอาดและปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดในชุมชน การให้กลุ่มชุดรักษาความปลอดภัยตรวจตราชุมชนอย่างละเอียดและ

บ่อยครั้งขึ้น และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีในการส่งเสริมสุขภาพ และสร้างความพร้อมรับมือภัยพิบัติ โดยเสนอให้มีการอบรมฝึกซ้อมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดเพื่อลดมลพิษในระยะยาว

2.2 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ พบว่าการบริหารจัดการที่ดีของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาบ้านห้วยใจใต้ให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ โครงสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีลักษณะเฉพาะตัว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ชุมชนมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อกำกับ ดูแล และตรวจสอบการดำเนินโครงการต่าง ๆ อย่างครอบคลุม โดยเน้นความโปร่งใสในการบริหารจัดการ รวมทั้งการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของโครงการผ่านระบบออนไลน์ หรือการเผยแพร่ข้อมูลผ่าน QR code เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมชุมชนส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาระบบข้อมูล ชุมชนมีแนวทางการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชากร ทรัพยากร และสุขภาพ โดยเน้นการจัดเก็บข้อมูลอย่างมีระบบ และสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวางแผนพัฒนาในทั้งระยะสั้นและระยะยาวได้อย่างแม่นยำ พัฒนาเครื่องมือฐานข้อมูลด้านสุขภาพในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ โดยเชื่อมโยงการวางแผนของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ร่วมกับคณะกรรมการชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการติดตามและประเมินผล มีการกำหนดตัวชี้วัด (KPI) ที่ชัดเจน เช่น การลดขยะในชุมชน การเพิ่มรายได้ในครัวเรือน พร้อมจัดทำรายงานความก้าวหน้าของ

แผนพัฒนาในทุกไตรมาส และเปิดเผยต่อสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ยังมีช่องทางรับเรื่องร้องเรียน และจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วน

2.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งด้านการเพิ่มรายได้และการมีงานทำ พบว่าปัจจัยของการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งด้านการเพิ่มรายได้และการมีงานทำของชุมชนบ้านห้วยใจใต้ได้แก่ การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ เพิ่มมูลค่าผลผลิต การสร้างกลุ่มอาชีพ และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับชุมชนและส่งเสริมการเพิ่มรายได้และการมีงานทำอย่างยั่งยืนผ่านแนวทางและประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมหลากหลาย ส่งเสริมบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนจัดอบรมทักษะอาชีพและสร้างตลาดออนไลน์ ส่งเสริมความรู้ด้านการจัดทำบัญชี การเงิน โดยเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก และเครือข่ายประชาสังคมการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์สู่ตลาดภายในและต่างประเทศ จากสินค้าในชุมชนที่มีศักยภาพรวมถึงการพัฒนามาตรฐานบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจและได้มาตรฐาน และกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสม โดยการขยายช่องทางการตลาดด้วยดิจิทัลแพลตฟอร์ม วิเคราะห์ต้นทุนและตั้งราคาที่เหมาะสม นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านอาชีพท่องเที่ยว และการค้าขาย ส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพใช้ช่องทางออนไลน์ในการจำหน่ายสินค้า สร้างเครือข่ายการตลาดดิจิทัลร่วมกับภาคี รวมถึงใช้แอปพลิเคชันสื่อสารเพื่อกระจายข่าวสารและเสริมสร้างความร่วมมือภายในชุมชน

2.4 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ชุมชนบ้านห้วยใจใต้มีรากฐานทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนผ่านการดำรงชีวิต วิถีวัฒนธรรม

และการปรับตัวต่อบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง ควรเร่งพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้สูงอายุ เช่น สมุนไพรพื้นบ้าน การทำปุ๋ยอินทรีย์ การรักษาโรคด้วยวิธีพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพร ไปยังกลุ่มคนรุ่นต่อไปผ่านศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน นอกจากนี้ควรมีการจัดทำหลักสูตรอบรมระยะยาวในด้านเกษตรแปรรูป และสมุนไพร การยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีคุณภาพสามารถส่งออกได้ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนผ่านเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมการตลาดพฤติกรรมดีสุราและสูบบุหรี่ ด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ แนวทางการพัฒนา จัดฝึกอบรมการแปรรูปและพัฒนาช่องทางการตลาดนำมำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างทั่วถึง อาทิ การส่งเสริมกิจกรรมการบัญชีครัวเรือนอย่างทั่วถึงเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสร้างนิสัยการออม รวมถึงการรณรงค์ลดการบริโภคแอลกอฮอล์และบุหรี่ที่เป็นปัญหาพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

### วิจารณ์

1. จากผลการประเมินศักยภาพชุมชนที่พบว่า ศักยภาพของชุมชนในระดับที่ดีมาก คือ ด้านการบริหารและการจัดการชุมชน ด้วยชุมชนมีระบบและกลไกการบริหารจัดการชุมชนที่ดีในรูปแบบของคณะกรรมการบริหารชุมชนที่ได้วางระบบด้านการเงินและบัญชีที่ดี มีระบบการติดตามและตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมทั้งตั้งแต่กระบวนการคิด การวางแผน การตัดสินใจ และการติดตามตรวจสอบผ่านการประชุมที่ประชุมของหมู่บ้าน เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็ง สอดคล้องกับการศึกษาของ Thanavaro and Siripunnyapiwat (2024) ที่กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการบริหารจัดการชุมชนที่มีกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งองคาพยพ อันมี

องค์ประกอบทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม โดยท้องถิ่นเป็นองค์กรหลัก และประชาสังคมเป็นผู้รับประโยชน์ที่สุขสมบูรณ์ การพัฒนาชุมชนจึงเป็นภาระหน้าที่ของคนทุกคนที่จะต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุขร่วมกัน และการศึกษาของ Phetlomthong *et al.* (2021) ได้กล่าวว่า หัวใจของงานพัฒนาชุมชนคือการยึดหลักของการมีส่วนร่วม โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ ร่วมประเมินผลและรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เพราะการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน และ Yamaqupta and Kaewninprasert (2021) ที่พบว่า ความรู้สึกการมีส่วนร่วมและการเป็นเจ้าของส่งผลต่อการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร และเป็นตัวแปรเพิ่มทุนทางสังคมให้กับพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง

1. จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งของบ้านห้วยใจใต้ ที่พบว่าปัจจัยพื้นฐานที่ส่งเสริมความน่าอยู่ของคนในชุมชนบ้านห้วยใจใต้ คือ ความมีระเบียบวินัยของชุมชน แหล่งน้ำธรรมชาติที่เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค การทำเกษตรกรรมและระบบสาธารณสุขปลอดภัย พื้นฐาน วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความเป็นกันเองและความเกื้อกูลกันของคนในชุมชน การให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ทั้งการดูแลและฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และการเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Thongyindee (2025) กล่าวว่า ปรัชญาและหลักการพัฒนาชุมชนที่ประกอบด้วยหลายมิติ ได้แก่ คนในชุมชนจะต้องมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับสังคมนั้น ๆ หรือสภาพแวดล้อมนั้น ๆ การส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียวที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ในระยะยาว นอกจากนี้ชุมชนบ้านห้วยใจใต้ ยังมองถึงการเพิ่ม

พื้นที่สีเขียวให้มากขึ้น การนำขยะปฏิรูปไปทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่อใช้ในการเกษตรครัวเรือน และส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีความยั่งยืน และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เข้มแข็ง ดังที่ Suridechakul (2021) พบว่าการผลิตปุ๋ยอินทรีย์หรือสารชีวภาพใช้เองในชุมชนจากของเหลือใช้ในชุมชน ผู้บริโภคจะไม่ได้รับสารพิษจากการบริโภค ทำให้ไม่เจ็บป่วย เกิดโรคภัยต่าง ๆ นอกจากนี้ยังช่วยลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าสินค้าทำให้ชุมชนอยู่กันอย่างยั่งยืน ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านห้วยใจใต้ไม่ได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมแต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ชุมชนควรได้รับการสนับสนุนในการอนุรักษ์ สืบทอด และต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านี้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืน ในขณะที่ปัญหาด้านหนี้สินควรเร่งส่งเสริมกิจกรรมการบัญชีครัวเรือนอย่างทั่วถึง โดยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับให้ใช้ในชุมชนให้ทั่วถึง เพื่อลดปัญหาด้านหนี้สินที่มาจากบริโภคที่ไม่จำเป็น ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ดังที่ Hanchana (2020) ได้พบว่า การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดหลักทางสายกลาง พึ่งตนเองเป็นหลัก มีการใช้เหตุผลพิจารณา และแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ ใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผล การหลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวงเป็น การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับครอบครัว นอกจากนี้ Yeemareb *et al.* (2023) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเน้นการลดรายจ่ายในครัวเรือนด้วยการปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ ลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น เพิ่มรายได้และมีรายได้เสริมตลอดปี เพิ่มการเรียนรู้คนในชุมชน ได้เรียนรู้จากสื่อออนไลน์ต่างๆ และใช้ทรัพยากรชุมชนอย่างคุ้มค่า รวมถึงการเสริมสร้างสุขภาพและจิตใจที่ดีของคนในชุมชนเกิดความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม

## สรุป

การประเมินศักยภาพของชุมชนทำให้ชุมชนมองเห็นถึงสิ่งที่ต้องการพัฒนา เนื่องจากพลวัตทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้คนและชุมชน ชุมชนได้สะท้อนตัวเองผ่านตัวชี้วัดพื้นฐานทางด้านภูมิสังคมของชุมชน รวมถึงการทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การพัฒนาให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง สิ่งสำคัญคือการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ทั้งการบริหารจัดการและการเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน ตลอดจนการนำทุนทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมาสืบสานต่อยอดและพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน

## กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณมูลนิธิชัยพัฒนา ที่ได้สนับสนุนทุนการศึกษาและทุนวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านที่ให้คำแนะนำ รวมถึงพระคุณบิดามารดา และครอบครัวที่ร่วมให้พลังใจในการทำงานครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

## เอกสารอ้างอิง

- Butterfoss, F. D. 2007. Coalitions and Partnerships in Community Health. Jossey-Bass, San Francisco. 608 p.
- Hanchana, C. 2020. Applied conduct on philosophy of sufficient economy for families of Muang Nongbua Lamphu district in Nongbua Lamphu province. Academic MCU Buriram Journal 5(1): 74-83. (in Thai)
- Office of the National Economics and Social Development Council (NESDC). 2022.

- The Thirteenth National Economic and Social Development Plan (2023-2027). NESDC, Bangkok. 129 p.
- Phanthali, P. 2020. Social changes in the 21st century. Buddhism in Mekong Region Journal 3(2): 44-55. (in Thai)
- Phetlomthong, K., S. Eamsakul and T. Rojanatrakul. 2021. Self-reliant sustainable community building process. Journal of Roi Kaensarn Academi 6(12): 354-368. (in Thai)
- Pornsuttichaipong, A., A. Srichad and S. Phutchu. 2022. Strengthening economic foundations to enhance the economy, society and to secure income. Journal of Arts Management 6(2): 932-948. (in Thai)
- Siriwan, P. 2008. Statistics for Research. Text and Journal Publication, Bangkok. (in Thai)
- Suridechakul, W. 2021. Sustainable development of quality of life of agriculture farmers by organic agriculture: A case study of organic agriculture community, Khlongyong subdistrict, Phutthamonthon district, Nakhonpathom province. Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University 4(3): 7-21. (in Thai)
- Thanavaro T. and P.K. Siripunnyapiwat. 2024. Participation of people in community and social development. Journal of Modern Buddhist Studies (3)1: 66-77. (in Thai)
- Thongyindee P. 2025. Philosophy and principles of community development. Journal of Political Science and Public Administration, Kasetsart University (3)1: 227-252. (in Thai)
- Wongcha-um, S. 2011. National Development Planning. Petchrung Print Center, Nonthaburi. 115 p. (in Thai)
- Yamaqupta, N. and K. Kaewnprasert. 2021. Sense of belonging and organizational citizenship behavior of Trang province residents. Journal of Accountancy and Management 13(3): 55-69. (in Thai)
- Yeemareb, M., P. Maramat, P. Onchan, D. Khaenamkhaew and C. Muhamad. 2023. Improving the quality of life with a self-sufficiency economy in urban home communities Moo 12, La Ngu subdistrict, La Ngu district, Satun province. Journal of Spatial Development and Policy 1(4): 47-58. (in Thai)